

آشنایی با بازار ایتالیا

آشنایی
با
بازارهای
جهانی

۲۰

بررسی وضعیت اقتصادی - بازرگانی ایتالیا

(۲)

● تهیه و تنظیم: ماندانا فاضل
مسعود هاشمیان
یوسف حسن پور

منابع معدنی و انرژی

به جز موارد معدود، ایتالیا از نظر خصوصیات زمین شناسی از ذخایر معدنی بالایی برای استفاده در صنعت برخوردار نیست، مگر در چهار منطقه (ساردنی، توسکانی، سیسیل و تریستو - آلتوآیدژ) که تا حدودی منابع قابل توجه وجود دارد.

تنها ماده سوختی یافت شده به هر میزان گاز طبیعی (متان) در دره پو (Po Valley) است. البته مرتباً استفاده از منابع ژئوترمال (گرمای زمین) وجود داشته است.

استخراج گسترده‌ای در مورد لیتوئیدها (Lithoids) و رسوباتی نظیر خاک رس و شن و ماسه وجود دارد که در برخی موارد باعث از بین رفتن طبیعت و آسیب به ثبات سرزمین‌های شیب دار شده است. از آب‌های زیرزمینی چه به صورت معدنی و چه آب‌های گرم استفاده زیادی می‌شود.

به دلیل فقدان سوخت‌های فسیلی کشور از ابتدا مجبور شد که از قرن گذشته، تعدادی نیروگاه‌های هیدروالکتریک به خصوص در دره‌های آلپ و دیگر مناطق (آپنینز) ایجاد کند. بعداً نیروگاه‌های بیشتری در مناطق مختلف ایجاد شد. بعد از جنگ، با گسترش صنایع، نیروگاه‌هایی با سوخت زغال یا هیدروکربن‌ها به وجود آمدند. در حال حاضر یک چهارم برق تولیدی از منابع آبی و سه چهارم از منابع حرارتی به دست می‌آیند.

تعداد اندک نیروگاه‌های اتمی (که بسیاری از آنها در کشورهای اروپایی به کار گرفته شده است) در نتیجه تعلل دولت در انتخاب

سیاست انرژی بوده است که به دلیل فشار افکار عمومی که منابع سنتی (آب و ژئوترمال) یا منابع انرژی جایگزین (انرژی باد یا خورشید) را ترجیح داده‌اند، اتخاذ شده است. آنچه مسلم است، در حال حاضر تولید انرژی جواجوی نیاز داخلی نیست و اغلب به واردات برق به طور مستقیم از کشورهای ماوراء آلپ نیاز است. برای تأمین انرژی، این کشور مجبور شده است که کمبودهای هیدروکربنی خود را در مقیاس گسترده وارد کند و آن را به پالایشگاه‌های متعدد که عمدتاً نزدیک بنادر اصلی می‌باشند، عرضه نماید. عرضه هیدروکربن‌ها همچنین از طریق خطوط لوله نفت و گاز از اروپا، روسیه و آفریقا صورت می‌گیرد.

صنعت

مشخصه رایج ساختار تولید صنعتی و صنایع خدماتی، تعدد شرکت‌های کوچک و متوسط می‌باشد. (براساس آمار سال ۱۹۸۱ به ترتیب ۹۴ و ۵/۶ درصد از شرکت‌ها) که بیش از ۷۰ درصد نیروی کار را به کار گرفته‌اند. ۳۰ درصد از نیروی کار در انحصار شرکت‌های بزرگ (با بیش از ۱۰۰ کارکن) می‌باشند که تنها ۰/۴ درصد از کل تعداد شرکت‌ها را تشکیل می‌دهند. این بدین معنی است که شرکت‌ها به طور گسترده‌ای در سراسر کشور پخش می‌باشند.

با توجه به اهمیت مکان و تمرکز صنایع، بیش از نیمی از شرکت‌های صنعتی تنها در سطح اندکی بالاتر از سطوح کارگاهی

شرکت‌های تولیدکننده کالاهای بادوام است که به راحتی قابل طبقه‌بندی در یک بخش نیستند (نظیر مواد غیرفلزی مصرفی در صنایع اتومبیل همچون لاستیک، شیشه، پلاستیک و غیره). در عمل مهندسی مکانیک چه به دلیل تنوع و روابط متعددش با سایر صنایع و چه از نظر حجم نیروی کار (بیش از ۲۲ میلیون نفر بر اساس سرشماری سال ۱۹۸۱ شامل کارگاه‌های کوچک) پایه اصلی نظام تولید ملی شمرده می‌شود.

به غیر از صنایع اتومبیل و سایر وسایط نقلیه، پیشرفته‌ترین صنایع عبارتند از: ابزارآلات، لوازم خانگی، تجهیزات الکترونیکی و ابزار دقیق، بخش ماشین‌آلات صنعتی به‌ویژه در بازارهای گسترده خارجی فعال است و شامل کلیه قطعات مربوطه نیز می‌شود.

صنایع شیمیایی

صنایع شیمیایی بسیار مرتبط با معدن‌کاری و استخراج می‌باشد که عمدتاً هیدروکربن‌های مایع (نفت) و گازی (متان) را به کار می‌گیرند و دامنه گسترده‌ای از مواد از آنها تولید می‌شود (نظیر لاستیک، انواع پلاستیک، رزین‌های ترکیبی، الیاف سنتتیک، کودهای شیمیایی و...) که جدای از مصرف سنتی آنها، به صورت سوخت حرارتی و حرکتی می‌باشد.

همچون صنایع فولاد، صنایع شیمیایی نیز با یک دوره بحران به دلیل مشکلات مازاد تولید و مدرنیزه کردن کارخانه‌ها روبه‌رو بوده‌اند. به‌طور خاص این صنعت نیاز به واردات مواد خام لازم برای تبدیل در مقیاس گسترده دارد که بالطبع این صنعت را وابسته به نوسانات بازار بین‌المللی می‌سازد.

صنایع نساجی

نساجی قدیمی‌ترین صنعت ایتالیا می‌باشد که در تمامی دولت‌های سابق این شبه‌جزیره پراکنده بود. این صنعت اغلب به جوامع روستایی تأمین‌کننده نیروی کار فراوان و ارزان وابسته بود. در دوره بعد از جنگ، این بخش با دوره‌ای از بحران روبه‌رو شد. عمدتاً به دلیل استفاده از ماشین‌آلات کهنه و شیوه‌های غیرکارآمد و همین‌طور رقابت توسط تولیدکنندگان خارجی، به‌خصوص از سوی کشورهای درحال توسعه که خود عرضه‌کننده مواد خام (پنبه، پشم، ژوت «کنف» و غیره) بودند.

در واقع بحران در صنایع نساجی ریشه‌های عمیق‌تری داشت، به‌ویژه در بعضی از بخش‌های سنتی تحلیل‌رونده، نظیر پرورش کرم ابریشم، کشت شاهدانه و بزرک. استفاده از الیاف مصنوعی

در واحدهای کوچک تولید کار می‌کنند. از سوی دیگر تعداد اندک شرکت‌های بزرگ به معنی افزایش تمرکز در سطح تولید و همچنین تعداد بالای مستخدمین آن می‌باشد.

تعداد معدودی شرکت‌های تعاونی (در بخش مواد غذایی و محصولات تبدیلی کشاورزی) وجود دارند، در حالی که شرکت‌های بزرگ تلاش دارند که به‌صورت چندملیتی درآیند. وجود شرکت‌هایی با سرمایه‌های خارجی که بخش کالایی خاص را به انحصار درآورده باشد (نظیر مواد دارویی، لوازم عکاسی، لوازم آرایشی، الکترونیک و غیره) چندان دور از واقعیت نیست. نوع خاص توسعه ایتالیا توجه به شرکت‌هایی با اندازه متوسط است که اغلب نشأت گرفته از واحدهای فعال کوچک خانوادگی است که با تولیدی خاص که در نتیجه مدیریت انعطاف‌پذیر در تغییر تولید و استفاده از ابداعات تکنولوژیکی قابلیت رقابتشان افزایش یافته و موفق به نفوذ در بازارهای بین‌المللی شده‌اند و از این طریق تصویری از ایتالیا و محصولات ایتالیایی را در سراسر جهان شکل داده‌اند.

بخش‌های صنعتی صنایع فولاد و فلزکاری

تجدید حیات اقتصادی ایتالیا پس از جنگ عمدتاً از طریق توسعه و گسترش صنایع اساسی شکل گرفت. به‌ویژه صنعت فولاد که حیات خودش منوط به واردات مواد اولیه نظیر سنگ آهن، قراضه آهن و زغال سنگ بود.

عضویت در ECSC (جامعه زغال‌سنگ و فولاد اروپا) صنعت فولاد ایتالیا را که بخش‌های پردازش را به‌طور کامل در اختیار داشت، قادر ساخت تا به سطح فوق‌العاده بالایی در تولید دست یابد و تقاضای شدیداً در حال افزایش داخلی از سوی صنایعی نظیر صنایع مهندسی و همین‌طور بازار صادرات را جواب گوید.

اکنون به دلیل وضعیت اقتصادی بین‌المللی که تولید آهن و فولاد با وقفه روبه‌روست و رقابت شدید از سوی صنایع ژاپنی و مواد پلاستیکی، در بیشتر کشورهای اروپایی و از جمله ایتالیا، این صنایع با مازاد تولید روبه‌رو هستند.

صنایع مهندسی

تولید صنایع مهندسی مکانیک بسیار متنوع می‌باشد و شامل کشتی‌سازی، هواپیماسازی، ساخت اتومبیل و غیره با مجتمع‌های دربردارنده بخش‌های مختلف کار همراه با تولید ابزارآلات ساده می‌باشد. تولید قطعات هم به‌خوبی توسعه یافته و بسیار متکی به

سایر زیربخش‌های صنعتی

تنوع صنعتی ایتالیا به حدی رسیده که مشکل بتوان تولیدکنندگانی را در بخش‌های خاص طبقه‌بندی نمود. بعضی صنایع خاص، از جمله برخی از صنایع سنتی، نقش بسیار مهمی در توسعه کشور داشته‌اند. یک مورد آن صنایع ساختمانی به‌طور کلی است (راه و ساختمان و غیره) به‌خصوص بخش خانه‌سازی پس از رکود کشور در سال‌های ۸۵-۱۹۷۵ به‌نظر می‌رسد به مرحله جدیدی از توسعه وارد شده است. صنایع وابسته شامل تولید سیمان یا مواد خام ایتالیایی مثل آهک و سنگ و... و سایر مواد ساختمانی (سرامیک، آجر) و تولید شیشه می‌شوند. صنایع چوب، صنعتی مستحکم است که پایه‌ای عمده‌تاً محلی دارد که به‌طور گسترده از مواد خام وارداتی برای تهیه مبلمان و لوازم خانگی استفاده می‌کند. صنایع کاغذ و مواد وابسته به‌طور سنتی از قرن‌ها پیش وجود داشته و با صنعت بسته‌بندی و به‌خصوص چاپ و نشر وابسته است. بخش‌های خاص دیگر شامل دخانیات (که از مواد خام داخلی تا حدودی استفاده می‌کنند) کفش، چرم و مواد لاستیکی، جواهرات و صنایع دستی نظیر سفالگری، کارهای شیشه و چوب و آهن چکش خورده است که برای تعداد زیادی شغل ایجاد می‌کند که تولیداتشان عمده‌تاً استاندارد و برای فروش به توریست‌هاست.

صنعتی شدن

ابتدا صنایع در شهرهای بزرگ، بتادر فعال و مناطق دارای منابع انرژی و دیگر مواد خام تمرکز یافته و سپس با کاهش اهمیت بخش کشاورزی صنایع به مناطق کوچکتر هم که از زیرساخت‌های مناسب برخوردار بودند، تغییر مکان دادند. در مرحله بعدی صنایع وارد مناطق روستایی شدند و با کشاورزی در استفاده از زمین به رقابت پرداختند و چهره مناطق روستایی را تغییر دادند.

البته این مسأله همه جا به این صورت اتفاق نیفتاده است. مثلث سنتی صنعت، لمباردی - لیگوریا - پیدمونت می‌باشد که اکنون گسترش یافته و تمام دره پو (Po Valley) را شامل می‌شود که بیشترین تمرکز در طول دامنه «پیری آلپ»، «پیری راپینزو» و کناره آدریاتیک و دره‌های بزرگ آلپ می‌باشد.

استفاده از خاک و زراعت

علی‌رغم شرایط مورفولوژی و تداوم قلمرو کوهستانی، تنها ۱۲ درصد سرزمین ایتالیا عملاً غیرقابل استفاده است (به دلیل

سلولزی و سپس الیاف سنتتیک حاصل از هیدروکربن‌ها همراه با بازسازی تولید کارخانه‌ها (عمده‌تاً اتوماتیک کردن آنها) و بازسازی تشکیلاتی مشاغل، موجب گشته که این صنایع به سطح بالاتری از بهره‌وری تولید دست یابند که این امر تا حدودی به دلیل کاهش قابل ملاحظه نیروی کار و تمرکز شرکت‌ها خنثی شده است.

برای عرضه مواد خام (الیاف سنتتیک) و استفاده از پارچه‌های تولیدی، بخش منسوجات روابط کاملاً نزدیکی (همین‌طور با ادغام‌های عمودی شرکت‌ها) با صنایع شیمیایی و تولید پوشاک دارد. ویژگی صنایع پوشاک ایتالیا، هنوز پراکندگی آن در تمام کشور و کوچکی مؤسسات تولیدی آن است.

صنایع غذایی

توسعه صنایع غذایی نتیجه مستقیم گسترش مراکز بزرگ شهری و صنعتی شدن فزاینده بوده است. وابستگی صرف به بخش کشاورزی و دامپروری باعث تولیداتی می‌شود که در غیر آن صورت به دلیل عدم کفایت کشت و دام در سطح ملی وارد می‌شود.

واحدهای پراکنده و کوچک تولید شبه‌روستایی که عمده‌تاً برای جوابگویی به تقاضای محلی شکل گرفته‌اند. اکنون با تعدادی از شرکت‌هایی در اندازه متوسط که در سطح ملی عمل می‌کنند و از سیستم‌های پیشرفته فرآوری، نگهداری و بسته‌بندی استفاده می‌کنند، احاطه شده‌اند. این شرکت‌ها نیز خود توسط سایر شرکت‌های بزرگتری که به‌طور سنتی تولیدکننده فرآورده‌های نشاسته‌ای (ماکارونی، لازانیا و...) آشامیدنی‌ها و روغن بوده‌اند، اداره و نظارت می‌شوند. در این میان صنعت کنسرو مواد غذایی از موقعیت ویژه‌ای برخوردار است و با بخش‌های کشاورزی، دامی و صید مرتبط است.

بخش‌هایی از تولیدات این صنعت نظیر انواع آشامیدنی‌ها و فرآورده‌های نان و شیرینی در خارج از ایتالیا شناخته شده است. تعدادی از شرکت‌های چندملیتی انحصار عرضه را به دست دارند و بنابراین از موضعی تأثیرگذار بر شرایط بازار برخوردارند. در حالی که توزیع انبوه (از طریق سوپرمارکت‌ها) با تولیدکنندگان مواد غذایی مشخصی وابستگی متقابل دارد. شیوه‌های انجماد و بسته‌بندی در خلاء مواد غذایی به افزایش مصرف فصلی به‌ویژه در ارتباط با میوه‌های تازه، سبزیجات و مواد فاسدشدنی کمک کرده است.

می‌شود. زیستون و مرکبات و انگور، معروف‌ترین و شناخته‌شده‌ترین محصولات ایتالیا می‌باشند که ایتالیا را در مدیترانه و اروپا پیشرو می‌سازند. در حالی که رقابت بین‌المللی اکنون شدید است، در میان میوه‌ها، به‌خصوص سیب و هلو از تولیدات مهم می‌باشند. چغندر قند نیز یک محصول صنعتی است که به کارخانه‌های تصفیه شکر عرضه می‌شود. محصولات باغبانی از همه مهم‌تر گوجه‌فرنگی در سطح وسیع کشت می‌شود. کشت گل، اکنون به سرعت گسترش پیدا می‌کند، به‌ویژه با توجه به هوای ملایم و کشت گسترده گلخانه‌ای برخی محصولات دیگر نظیر قارچ و ترافل در مقادیر قابل توجهی کشت می‌شود، همین‌طور توت‌فرنگی و تمشک فرنگی وحشی که زیر پوشش کشت می‌شوند.

محصول بعضی درختان نظیر بلوط و فندق که در صنایع شیرینی‌سازی به‌کار می‌روند هم مهم است. [باید خاطر نشان ساخت که ایتالیا تولیدکننده پسته‌های کاملاً سبزرنگ است که با قیمت‌های بالا آن را به صنایع کالباس‌سازی و شیرینی‌پزی اروپا صادر می‌کند. ایتالیا همچنین تولید و صادرکننده کیوی اروپاست. صادرات انگور بی‌دانه از فعالیت‌های اخیر ایتالیا در اروپا می‌باشد.]

دام و صیادی

پرورش دام یکی از فعالیت‌های سنتی بخش کشاورزی است که در چند دهه گذشته از آثار بحران‌های بخش کشاورزی هم تأثیر پذیرفته است. روش‌های به‌کار رفته به جز در منطقه «دره‌پو» عقب مانده است و میزان تأمین گوشت در سطح ملی ناکافی است. شیوه‌های سنتی بیلاق و قشلاق دام در «آپینز» در حال از بین رفتن است، در حالی که در مناطق مرتفع شمال مراتع آلپ در تابستان مورد چرا قرار می‌گیرند. پرورش خوک و طیور در حال گسترش بوده، ولی تعداد اسب و دیگر دام‌های بارکش شدیداً کاهش یافته است.

محصولات با کیفیت تولیدی، کالباس و پنیر است، در حالی که از مواد وارداتی نیز در تولید آنها استفاده می‌شود. علی‌رغم سواحل گسترده و سنن قدیمی به‌جا مانده، ماهی‌گیری در ایتالیا از اهمیت چندانی برخوردار نیست. تا حدودی به دلیل فقدان هماهنگی در بخش، در نتیجه میزان صید، اغلب تکافوی نیاز داخلی را نمی‌کند و انواع محصولات خسار جی منجمد، برطرف‌کننده نیاز داخلی است.

ادامه دارد ...

ساختمان‌ها، جاده‌ها، آب‌ها و سرزمین‌های بی‌مصرف) به غیر از جنگل‌های وسیع (۲۱ درصد) و زمین‌های ناهموار و خشن و مناطق خدماتی (۹ درصد) میزان زمینی که به‌طور ثابت قابل کشت می‌باشد، کمی بیش از ۵۸ درصد از کل سرزمین ایتالیا است.

بر اساس آخرین سرشماری کشاورزی (۱۹۸۲) ایتالیا دارای ۳/۲۷ میلیون نفر کشاورز بوده که ۵۳ درصد آنها از زمین خودشان به‌طور کاراً استفاده می‌کرده‌اند. بیشتر زمین‌ها (۹۴ درصد) در مالکیت خود زارعین می‌باشد و کمتر از ۱۲ درصد از آن به‌صورت مزارع (که زمانی در اکثر مناطق کشور به‌خصوص در ونتو و مناطق مرکزی رایج بود) کشت می‌شود.

زمین‌ها به تعداد بسیار زیاد مزارع کوچک و تعداد کمتر مزارع بزرگ تقسیم گردیده است. ۳۵ درصد زمین‌ها متعلق به مزارع بزرگ (بیش از ۱۰۰ هکتار) می‌باشد، در حالی که تعداد آنها کمتر از ۱/۱ درصد است. تصور می‌شود مزارع متوسط ایتالیا (بین ۵ تا ۱۰۰ هکتار) که ۲۳ درصد از کل تعداد مزارع را دربرمی‌گیرد، ۴۸ درصد از کل زمین‌های قابل کشت را پوشش دهد. در فاصله دو سرشماری کشاورزی (۸۲-۱۹۷۰) روند به سمت کاهش تعداد مزارع کوچک و افزایش تعداد مزارع متوسط و بزرگ (۲۰ هکتار و بیشتر) بوده است. در فاصله این دوره، تعداد مزارع ۱۰ درصد و سطح زیر کشت ۶ درصد کاهش داشته است.

بخش کشاورزی ایتالیا نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی عقب‌مانده‌تر شمرده می‌شود، چه به دلیل ساختار ضعیف تشکیلاتی‌اش و چه به دلیل عدم پاسخگویی به نیازهای تولید و وجود کسری که می‌باید از طریق واردات تأمین شود. علی‌رغم احیاء زمین‌های زراعی، اصلاحات در مالکیت زمین و افزایش مکانیزاسیون، افزایش بهره‌وری در سال‌های پس از جنگ معتدل و ملایم بوده است و تحت تأثیر نوسانات بازار بین‌الملل قرار گرفته است.

از مشخصه‌های این کشاورزی به‌طور سنتی بالا بودن درجه فردگرایی با توجه به واسطه‌گری‌های تجاری و تغییرات مصرف داخلی است که تنها بخشی از آن جواب گفته می‌شود.

محصولات عمده کشاورزی

با توجه به آب و هوای مختلف و شرایط مورفولوژی و ماهیت خاک و دیگر عوامل و سنت‌های رایج که در کشت اثر می‌گذارند، محصولات ایتالیا شامل: گندم و ذرت (که از غلات عمده می‌باشند) و جو می‌باشد که به‌طور فزاینده‌ای کشت می‌شود. برنج ایتالیا از محصولات خاصی است که در مقادیر زیاد صادر